

*Trayler and the
Vidor Hugo*

Table of Contents

Tiểu sử Victor Hugo	
Em bé	
Lazara	
Khi em bé hiện ra	
Em hãy trông , cảnh cây kia ...	
Gặp gỡ	
Bài ca của những người đi biển	
Thi sĩ về thôn quê	
Bài ca	
Thuở chúng tôi cùng ở ...	
Biển đêm	
Sau trận đánh	
Bàn về Hugo	
Victor Hugo	
1	
2	
3	
4	
5	
(1)	
(2)	
(3)	
(4)	
(5)	
[1]	
[2]	
[3]	
[4]	

[5]

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[11]

[12]

[13]

[14]

Rút từ cuốn *"Tác phẩm văn 11 - Phần văn học nước ngoài và lí luận văn học"* và *"Văn học 11 - Tập II"*

Thực hiện Ebook : Nguyễn Việt Dũng (herakler)

Ngày hoàn thành : Hải Phòng 23-09-2009

Mục lục

Tiểu sử Victor Hugo

Em bé (Phùng Văn Tửu dịch)

Lazara (Phùng Văn Tửu dịch)

Khi em bé hiện ra (Vũ Quần Phương dịch)

Em hãy trông., cảnh cây kia ... (Phùng Văn Tửu dịch)

Gặp gỡ (Phùng Văn Tửu dịch)

Bài ca của những người đi biển (Phùng Văn Tửu dịch)

Thi sĩ về thôn quê (Phùng Văn Tửu dịch)

Bài ca (Phùng Văn Tửu dịch)

Thuở chúng tôi cùng ở ... (Phùng Văn Tửu dịch)

Biển đêm (Tố Hữu dịch)

Biển đêm (Bản dịch nghĩa - Phùng Văn Tửu dịch)

Sau trận đánh (Khương Hữu Dũng dịch)

Bàn về Hugo

Victor Hugo

Victor Hugo (26 tháng 2, 1802 tại Besançon – 22 tháng 5, 1885 tại Paris) có thể được xem như là cây đại thụ , là một trong những nhà văn lớn nhất của nước Pháp thế kỷ XIX . Ông là một nghệ sĩ toàn diện sáng tác đủ cả ba thể loại : thơ , kịch , tiểu thuyết . Ông cũng là một nhà văn dân thân , một nhà chính trị tự do đã hoạt động phục vụ những lí tưởng nhân đạo cao cả .

Tài năng sớm nở :

Victor Hugo là con của một tướng lĩnh quân đội sau thắng lợi của cuộc đại Cách Mạng Tư Sản Pháp 1789 . Mẹ ông là một phụ nữ trí thức còn mang nặng tư tưởng bảo hoàng . Ông sinh năm 1802 ở Besançon (sau này ông viết bài thơ "*Thế kỉ này được hai năm*") . Thời niên thiếu , ông thường đi thăm cha đóng quân ở nhiều nước Châu Âu . Sau khi đỗ tú tài , chàng trai Hugo chuẩn bị vào học trường Đại học Kỹ thuật , nhưng những sáng tác văn học thành công đầu tiên làm ông chóng quên dự định đó . Tài năng của Hugo bộc lộ sớm , mười lăm tuổi đoạt giải thưởng thơ của Viện Hàn lâm Tuludơ , hai mươi tuổi ông in tập thơ đầu tiên . Ông muốn "*trở nên Satoboriăng hay chẳng là gì cả*" . Nhà văn lãng mạn lừng danh này là thần tượng của giới trẻ và V.Hugo thời đó .

Sự dân thân sôi nổi :

Những diễn biến cách mạng liên tục ở Pháp cuối thế kỷ XIX đã ảnh hưởng mạnh mẽ đến Hugo . Sau cách mạng 07/1830¹ , ông tập hợp nhiều nghệ sĩ trong Tao đàn lãng mạn ; họ hoan nghênh ông đã xuất bản vở kịch *Crômoen* (1827) với lời tựa nổi tiếng đã tổ chức công diễn thành công vở kịch *Hecnani* (1830) trong bốn mươi lăm đêm liền , được gọi là "*trận chiến Hecnani*" . Ông trở thành chủ soái của trường phái lãng mạn chống lại

chủ nghĩa cổ điển ² . Từ đó , ông đã hăng hái sáng tác nhiều thơ , kịch và tiểu thuyết .

Năm 1841 , ông được bầu vào Viện Hàn lâm Pháp . Vài năm sau , ông đau buồn vì mất đứa con gái đầu lòng vì tai nạn . Ông lao vào hoạt động chính trị , tha thiết với lý tưởng cộng hoà và xã hội . Được bầu là nghị sĩ Quốc hội , ông lên tiếng bảo vệ người nghèo và chống lại âm mưu lật đổ chế độ cộng hoà của Louis Bonapart , cháu của Napoleon III . Hugo tổ chức kháng chiến một thời gian , sau đó trốn sang Bỉ , rồi phải sống lưu vong hơn mười lăm năm ³ trên những hòn đảo Giecây và Giecnoxay của nước Anh . Ông viết nhiều kiệt tác lưu hành khắp Châu Âu .

Năm 1870 khi Đế Chế II sụp đổ , Hugo trở về nước và được dân chúng đón tiếp nồng nhiệt . Năm 1871 , Công xã Pari ⁴ nổ ra và tồn tại được 72 ngày . Hugo đứng cảm bên bực những người công xã bị đàn áp , tù đầy . Ông tiếp tục viết cho đến cuối đời . Ông mất năm 1885 , được nhà nước làm lễ quốc tang và đưa thi hài vào điện Pangeon , nơi dành cho các danh nhân của nước Pháp .

Tác phẩm đồ sộ :

Hugo sáng tác hơn mười lăm ngàn câu thơ , nhiều vở kịch và tiểu thuyết dài .

Thơ có các tập thơ trữ tình : *Những bài thơ phương Đông* (1829) , *Lá mùa thu* (1831) , *Những tiếng nói bên trong* (1837) , *Mặt trời* (1856) ; thơ trào phúng : *Trừng phạt* (1853) ; thơ hùng ca : *Truyền kì các thời đại* (1859 , 1876 , 1883) ...

Kịch có : *Hecnani* (1820) , *Ruy Bola* (1838) ...

Tiểu thuyết có : *Nhà thờ Đức bà Pari* (1831) , *Những người khốn khổ* (1862) , *Những người lao động của biển cả* (1866) ...

Hugo là một nhà thơ lớn . Ông thể hiện chủ nghĩa trữ tình của trường phái lãng mạn , đạt tới đỉnh cao với các tập thơ *Lá mùa thu* , *Mặt trời* . Mục đích của nhà thơ là "trở nên đội tiếng âm vang" của tất cả những khát vọng và những xúc cảm của con người thời đại mình . Theo ông , cuộc đời

chúng ta có ba phương diện : "gia đình , đồng ruộng và đường phố" . "*Gia đình là trái tim chúng ta , đồng ruộng là thiên nhiên nói với chúng ta , đường phố là qua tiếng roi quật nhau của các đảng phái mà nổi lên con bão táp của những sự kiện chính trị (tựa Những tiếng nói bên trong)* . Ông khuyến cáo người cùng thời lắng nghe ba tiếng nói đó .

Hugo là nhà tiểu thuyết đặc biệt quan tâm đến những vấn đề xã hội . Ông cho rằng con người đau khổ vì những tình trạng không hoàn thiện của mình . Và lịch sử của con người là lịch sử của cuộc đấu tranh giữa cái thiện và cái ác , giữa ánh sáng và bóng tối . Ông tin tưởng vào sự tiến bộ , khoa học và tự do , sức mạnh của cái thiện sẽ chiến thắng . Sự tiến bộ và khoa học là nhằm cải thiện điều kiện sống của những con người bất hạnh . Cần chấm dứt ngay việc khinh rẻ họ và cần phải giúp đỡ họ , giáo dục họ . Nhân vật Jan Vanjan , người tù khổ sai (trong *Những người khốn khổ*) là sự minh họa cho lý thuyết này : Kẻ tội phạm bi quan và cay đắng vì sự hung bạo của con người , nhưng anh ta sẽ được cứu vớt , sẽ hoàn lương nhờ sự rộng lượng của ai có lòng yêu thương tuyệt đối .

Tuy nhiên , tác phẩm của ông cũng thấm đậm không ít những vấn đề siêu hình . Con người lo âu trong việc tìm cách giải quyết điều bí mật của số phận . Hugo giải thích là cần phải tin vào một bậc Thượng đế ⁵ khác với thế gian .

Nghệ thuật mới đa dạng :

Hugo ý thức về chức năng của nhà thơ với nghĩa rộng là người sáng tạo một tác phẩm có một chức năng xã hội chân chính , một sứ mệnh giáo dục con người . Ông đánh giá nhà thơ phải là một người hướng dẫn cho nhân loại , một đạo sĩ (còn gọi là một thầy pháp) thực hành tạo nên ma lực của ngôn từ . Ông so sánh với ngôn từ , từ ngữ giống như những sinh mệnh , những cỗ máy vận hành tư tưởng của con người đi xa . Theo ông , ai làm chủ được ngôn từ là một sinh linh ngoại lệ có thể nhìn thấy xa hơn những người khác và nói với họ chân lí ở nơi đâu .

Về thơ , ông đạt đến nghệ thuật sáng tạo hình ảnh tuyệt vời với một trí tưởng tượng phong phú . Ông còn là một họa sĩ để lại hơn ba ngàn bức tranh vẽ những nơi chốn mà ông đã nhìn ngắm hoặc ghi nhớ . Nhờ đó mà ý tưởng , tứ thơ biến thành hình ảnh một cách tự nhiên trong thơ ông . Ông sử dụng nhạc điệu và gieo vần rất đa dạng qua từng khổ thơ gây ấn tượng mạnh mẽ . Bên cạnh âm điệu trữ tình còn có âm điệu trào phúng và âm điệu hùng ca .

Về kịch , ông đã sử dụng nghệ thuật tương phản , một biện pháp tu từ qua những cặp nhân vật song hành thể hiện yếu tố trắc việt và yếu tố thô kệch , cái cao cả và cái thấp hèn , thiện và ác . Ông bỏ hai quy tắc duy nhất thời gian và duy nhất địa điểm và chỉ giữ lại quy tắc duy nhất hành động . Từ đó mà ông đã viết những vở chính kịch lãng mạn trộn lẫn cái bi và cái hài , không phân chia rạch ròi bi kịch và hài kịch như kịch cổ điển chủ nghĩa .

Về tiểu thuyết , nghệ thuật của Hugo đổi mới , rất đa dạng . Ông phát huy trí tưởng tượng để hư cấu cốt truyện đồng thời sử dụng nhiều chi tiết , nhiều tình tiết cụ thể từ đời sống thực tế để xây dựng các nhân vật . Một số nhân vật trung tâm là nhân vật lãng mạn vì tính cách nhân vật diễn tiến theo ý định chủ quan của nhà văn . Kết cấu tiểu thuyết rất chặt chẽ trong từng chương , từng quyển và toàn bộ tác phẩm , thường tạo nên sự bất ngờ , hấp dẫn . Văn xuôi đầy chất thơ tuy đôi lúc có phần khoa trương , bộc lộ khát vọng chân thành của Hugo .

Chú thích :

(1) Cách mạng 07/1830 : Cuộc cách mạng lật đổ chế độ Phong kiến phục hồi trong 15 năm sau khi Napoleon I thất bại (1815 - 1830)

(2) Chủ nghĩa cổ điển : Trào lưu văn học lớn ở Pháp trong thế kỉ XVII .

(3) Có tài liệu ghi là 19 năm . Trong "Mười thế kỉ văn chương Pháp" của Pie Đoxuyxo (NXB Bôđã , Pari) ghi là 15 năm (tập 3 - trang 41)

(4) Cuộc cách mạng vô sản đầu tiên của nhân dân lao động Pháp thành lập chính quyền gọi là Công xã Pari .

(5) Quan niệm về Chúa trời của V.Hugo thường có tính chất là một Thượng đế , một bậc Cao xanh hay là Trời thể hiện trí tuệ toàn năng của tự nhiên .

Theo "Văn học 11 - tập II" - NXB Giáo dục 2000

Em bé

Ôi khủng khiếp ! khủng khiếp ! khủng khiếp !
Shakespeare - " Macbeth"

Quân Thổ tràn qua . Đâu cũng tang tóc điêu tàn .

Kiô , đảo rợp vang , nay là hòn đảo âm thầm , ^[1]

Hòn đảo xưa kia cảnh nho rợp bóng ,

Hòn đảo xưa kia soi mình trên sóng

Rừng cây , đồi bãi , cung điện nguy nga ,

Một đôi chiều , các thiếu nữ múa ca .

Hoang vắng khắp nơi . Nhưng kia , một em bé Hy Lạp ,

Mắt biếc xanh , tro trọi trên bức tường cháy xám ,

Đầu cúi gục , nhục nhằn .

Nơi trông cây , chôn nung thân

Là một đoá hoa sơn trà trắng muốt

Giữa đồng hoang tàn , như em , sống sót .

Tội nghiệp em , chân không giày , trên đá sắc !

Em ơi ! Để lau đôi mắt em xanh ngắt

Như trời xanh , như sóng biển , khô ngán lệ rơi ,

Để cho ánh sáng chói vui tươi

Bừng lên trên nền xanh đầm đìa nước mắt ,

Cho mái tóc hung đừng cúi gằm xuống đất ,

Em muốn gì ? Bé xinh , em muốn gì nào

Cho mái tóc chưa hề bị chạm lưỡi dao ,

Mái tóc giờ đây đang ủ rũ

Quanh vàng trán trông như liễu rủ

Lại cuộn tròn hơn hờ
Từng búp non buông xuống đôi vai ?

Làm sao cho em quên mối sầu u ám ?
Em muốn chẳng bông huệ xanh như mắt em xanh ,
Mọc ở Iran , bờ giếng khơi ảm đạm ?
Hay anh cho em quả đẹp

Của cây Tuy-ba^[2] cao ngất trời ,
Ngựa phi trăm năm mới vượt ra ngoài bóng rợp
Hay em muốn con chim rừng kì diệu ,
Tiếng hót du dương hơn tiếng tiêu ,
Vang vang hơn tiếng khèn ?
Muốn chi em ? Hoa , chim , quả lạ ?
Bé Hy Lạp , mắt xanh , nhìn tôi , đáp lại :
- Cho em súng đạn giết quân thù !

(*Những khúc ca phương Đông*)
Phùng Văn Tửu dịch

Lazara

Và người phụ nữ ấy đẹp tuyệt vời !

"Các vua" (Chương XI , tập 2)

Nàng chạy xinh chưa ! Kia ! Qua lối mòn cát mịn
Qua ruộng lúa mì , hoa anh túc chói chang ,
Qua thảm cỏ xanh , nở kín hồng hoang ,
Qua những con đường bỏ đi hay đắp mới ,
Qua núi , qua rừng , qua bãi ,
Trông kia , cô gái chạy xinh chưa !

Thân hình nàng cao cao thon dáng ,
Đội trên đầu một giỏ hoa tươi ,
Nàng hiện ra , nhí nhảnh , chân bước vui vui ,
Cánh tay trắng ngần khuôn tròn vàng trán đẹp ,
Giống chiếc bình amphor hai quai bằng ngọc thạch [3] ,
Xa xa nơi miếu điện hoang tàn .

Nàng trẻ trung và hay hát hay cười .
Chân giẫm đất , ven hồ , khóm này bụi khác ,
Rượt theo những cánh chuồn lam thấp thoáng ,
Qua suối , qua khe , tay vén vạt áo dài ,
Nàng đi , nàng chạy , nàng dừng lại , nàng bay ,
Có lẽ chân nàng , chim cho đôi cánh .

Chiều tà , khi mọi người quây quần nhảy múa ,
Khi mõ kêu lóc cóc đủng đỉnh trên đường về ,
Của bầy gia súc tiếng rống dài lê thê ,
Chẳng cần chọn đồ nữ trang thích hợp

Nàng đến dự , và luôn luôn hoa đẹp nhất
Là hoa nàng cài trên mái tóc thơm .

Quan pacha ở Negropong , ngài Ôme già khu [4] ,
Sẵn sàng cho hết để được nàng thương ,
Súng thần công bạt vía , những con tàu ba boong ,
Bộ lông cừu và yên cương tuấn mã ,
Chiếc khăn quấn đầu của ngài bằng lụa đỏ
Và áo quần nạm ngọc long lanh .

Cả súng ngắn và súng toromblong [5] nòng loe
Nuốm bạc nhẵn lì vì tay ngài thô nháp ,
Thanh bảo kiếm cong cong Damax [6] ,
Những khẩu expanhgon [7] tiếng nổ rền vang ,
Cả tấm da mãnh hổ treo ống tên vàng ,
Lỏm chỏm những mũi tên Mông Cổ .

Ngài cho cả bàn đạp và chẵn chùm lưng ngựa ,
Cho hết kho hàng , kể cả thủ kho ,
Cho ba trăm tỉ thiệp đẹp như hoa ,
Cho bày chớ săn vòng cổ bằng ngọc thắm ,
Cho những tên lính canh nước da sạm nắng ,
Vai vác súng cabin dài .

Cho cả những tên hầu với bọn pháp sư ,
Và đình tạ của ngài , tường xanh mái đỏ ,
Cho những phòng tắm lát đá hoa sắc sỡ ,
Toà thành cao có lỗ châu mai ,
Và trên bờ vịnh miền Xirenai [8] ,
Nhà nghỉ mát soi mình trên sóng biếc .

Cho tất ! Cả con ngựa bạch nuôi trong hậu cung ,
Ức đẫm mồ hôi long lanh như bạc ;
Cả bộ hàm thiếc khảm vàng tuyệt tác ;
Cả tặng phẩm của Hoàng đế Angiê^[9] ,
Cô gái Tây Ban Nha múa điệu făngđănggô ,
Tay nâng vạt váy thêu duyên dáng !

Cưới được nàng là một nghĩa quân miền núi ,
Mắt đem lay láy chứ không phải quan pacha .
Chàng nghèo khổ nên chẳng có gì cho ;
Tài sản của chàng chỉ là khí trời , nước suối ,
Một khẩu súng tốt sạm khói ,
Và tự do trên núi rừng .

(*Những khúc ca phương Đông*)
Phùng Văn Tử dịch

Khi em bé hiện ra

Khi bé hiện ra , cả gia đình quây lại
Vỗ tay reo . Và cái nhìn trẻ ngậy thơ ngời chói
Sáng lên bao mắt nhìn .
Những vầng trán buồn thương hay u ám
Cũng giãn ra khi thấy em lẫm chẫm ,
Vui vẻ và hồn nhiên .

Dù là tháng sáu xanh bạc thêm bên cửa ,
Hay tháng một rét run khi ngòi quanh bếp lửa ,
Ta xích lại gần thêm ,
Đứa trẻ đến là niềm vui đến rọi ,
Chúng tôi reo hò và mẹ bé ngậy người không rút
Run lên nhìn bé mon men .

Đôi khi ngòi cời than và nói về thơ ca ,
Về Tổ quốc và Thượng đế cao xa ,
Về tâm hồn cao khiết ;
Nhưng khi bé hiện ra , thôi bỏ đấy Chúa trời ,
Bỏ đấy thơ ca Tổ quốc - Chúng tôi
Chuyện nghiêm trang chấm hết .

Ban đêm khi con người đang ngủ , tâm thần thơ mộng ,
Những cây sậy rì rào bên sóng
Như khi cùng đêm .
Nếu bình minh loé lên như đèn pha sáng rực ,
Cái ánh sáng trên cánh đồng đánh thức
Tiếng chuông và tiếng chim .

Thì bé ơi ! Bé chính là bình minh và hồn ta là cánh đồng bát ngát ,

Cánh đồng đã ướp những loài hoa dịu nhất
Vào trong hơi thở em .
Tâm hồn ta như rừng rườm rà những cành âm ỉ
Cũng đầy cả cho em tiếng ngọt ngào thâm thì ,
Chói ánh vàng thêm !

(...)

Đẹp quá thôi bé con , tâm hồn êm dịu ,
Giọng nói ngọt ngào muốn luôn luôn tìm hiểu ,
Cơn khóc cũng mau tan .
Nhìn gì cũng ngạc nhiên hơn hở ,
Em dâng tâm hồn cho cuộc đời non trẻ ,
Miệng em cho cái hôn .

Thượng đế ơi ! Hãy che chở cho những người thân đó ,
Bạn bè , anh em , cả kẻ thù con nữa ,
Tánh được nỗi đau này :
Phải thấy mùa hè không hoa lá tươi thắm ,
Thấy cái tổ không chim , cái đõ ong trống vắng ,
Căn nhà không có trẻ em .

(Lá thu)

Vũ Quần Phương dịch

Em hãy trông , cảnh cây kia ...

Em hãy trông , cảnh cây kia xù xì và đen ,
Vỏ trơ trụi , mưa rót vào như xối ;
Ít nữa mùa đông trôi qua , em lại thấy
Một lá con , nơi mắt cứng , đăm cảnh ,
Em sẽ hỏi tại sao chồi yếu mỏng manh ,
Xanh non thế , mà nhoi gổ đen lên được .

Em sẽ hỏi , khi hơi thở em nhẹ lướt .
Hỏi em yêu , trên tâm hồn anh chai sạn ,
Khép kín sau bao nỗi đau lòng ,
Sao dòng nhựa trong anh đã cạn lại lưu thông ,
Sao tâm hồn anh như hoa xuân bùng nở ,
Tung những vần thơ , dưới chân em , anh ngắt từng cánh nhỏ !

Vì đó là quy luật ở thế gian này :
Vì nối tiếp những đêm đen là đêm trắng sáng ;
Vì mọi thứ trên đời như thủy triều lên xuống ;
Vì cần cây cho gió và lá cho ngọn heo may ;
Vì sau cơn hoạn nạn , nụ cười em đã đến với anh l
Vì mùa đông qua rồi và xuân lại tới ! [\[10\]](#)

(Lá thu)
Phùng Văn Tử dịch

Gặp gỡ

Sau khi cho tiền đứa bé nhất ,
Trăm ngăm anh đứng lại nhìn .
Chúng đói lâu ngày nên trán úa má gầy .
Bốn đứa ngồi quây quần trên đất ,
Chia nhau hết như các thiên thần ,
Mẫu bánh mì đen bôi trong đồng rác ;
Nhìn chúng ăn với vẻ buồn não ruột ,
Phụ nữ nào mà không nước mắt rưng rưng .
Chúng là kẻ lạc loài trên trái đất ,
Bốn đứa mà cô đơn giữa thế gian này

- Phải , không mẹ , không cha . Không cả một túp lều ,
Không chôn nương thân . Tất cả đều chân đất ,
Trừ đứa cuối cùng , tội chưa bước đi lắt nhắt ,
Kéo lê đôi giày to tướng buộc dây gai ,
Chúng thường ngủ co ro dưới rãnh suốt đêm dài ,
Nên lộng gió bốn bề , khắp người lạnh buốt ,
Khi cây cối rừng mình nghe sơn ca cao tiếng hót ,
Vươn bóng đen lên nền trời hửng lúc ban mai !
Những bàn tay trời sinh hồng hồng , giờ tím ngắt ,
Chúng lang thang khắp xóm , kiếm miếng qua ngày !
Đứa nhỏ da xanh rớt mùng tơi ,
Hát một bài ca tục tằn em chẳng hiểu ,
Để mua vui lão già nhóp nhơ trong quán rượu ,
Tuy gan ruột khóc thầm !

Đôi khi cái bụng đói của em ,
Được người ta ném cho đồng tiền túi hồ ,
Của bố thí chôn âm ti do tội lỗi quăng ra ,

Đồng tiền xấu xa đã bị yêu ma khạc nhổ !
Còn giờ đây , sau bụi rậm , chúng ngồi ăn ,
Nép mình run rẩy hơn lũ hươu non ,
Vì bị đánh đập luôn , khắp nơi xua đuổi !
Thế đấy những đứa trẻ ngây thơ vô tội ,
Hằng ngày dất dứu nhau đi ,
Đói khát , lang thang , qua cửa mọi nhà .

Đang mơ mộng , anh ngược nhìn lên cao ,
Chỉ thấy không trung êm đềm , ấm áp ,
Vòm trời xanh , vàng thái dương nhân đức ,
Bầu không khí chấp chới cánh vàng ,
Và hạnh phúc , vui đùa , những chuỗi cười vang ,
Từ các chim trời dội xuống đầu lũ trẻ .

(Tia sáng và bóng tối)
Phùng Văn Tửu dịch

Bài ca của những người đi biển [11].

Vĩnh biệt , quê hương !
Biển khơi đang nổi giận ,
Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

Vĩnh biệt , mái nhà , giàn nho quả mọng ,
Vĩnh biệt , hoa vàng trên tường rêu mốc !

Vĩnh biệt , quê hương !
Bầu trời , rừng cây , đồng cỏ !
Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

Vĩnh biệt quê hương !
Biển khơi đang nổi giận ,
Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

Vĩnh biệt , em yêu , vàng trán em thanh khiết ,
Gió lạnh buốt xương , mây đen nghìn nghịt !

Vĩnh biệt , quê hương !
Lizơ , Anna , Mari !
Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

Vĩnh biệt , quê hương !
Biển khơi đang nổi giận ,

Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

Mắt chúng tôi , mờ bóng tương lai sầu thảm ,
Nhìn từ sóng biển tôi tìm đến phận mình u ám !

Vĩnh biệt , quê hương !
Lòng ta cầu nguyện cho Người ,
Vĩnh biệt , quê hương ,
Trong xanh !

(Trùng phật)
Phùng Văn Tử dịch

Thi sĩ về thôn quê [12]

Thi sĩ về thôn quê ; chàng ngắm nhìn , chiêm ngưỡng ;
Lắng nghe trong lòng mình có tiếng tơ rung ;
Các nàng hoa vừa thoáng bóng trông ,
Những bông hoa làm nhạt màu ngọc thắm ,
Những bông hoa đuôi công còn thua kém ,
Những bông hoa vàng xinh xinh , bông xanh xinh xinh ,
Tất cả làm duyên , vẫy các cụm rinh rinh ,
Nhí nhảnh tươi cười hoặc thẹn thò bẽn lễn ,
Và nói bõn , người đẹp thường hay nói bõn :
- Tình nhân của ta đã đến rồi kia !
Những bô lão thâm trầm sống trong rừng cây ,
Trò chuyện rì rào , đầy bóng râm , đầy ánh sáng ,
Những cây phong , cây tùng cây trúc ,
Cây sồi đạo mạo , cây liễu nhăn nheo ,
Cây du cành đen trĩu nặng những rêu ,
Như các sinh đồ khi gặp nhà đạo sĩ ,
Đều cung kính vái chào , con người chắm đất
Mái tóc lá và bộ râu dây trường xuân ,
Ngắm ánh ngời ngời trên vàng trán thi nhân ,
Và thắm thì : - Ông ta đấy ! Con người mơ mộng !

(*Mặc tưởng*)
Phùng Văn Tửu dịch

Bài ca

Nếu không có gì cần trò chuyện
Cớ sao em lại đến bên anh ?
Cớ sao em mỉm nụ cười xinh
Đến Vua cũng bồi hồi xao xuyến ?
Nếu không có gì cần trò chuyện ,
Cớ sao em lại đến bên anh ?

Nếu không có gì muốn nói ,
Cớ sao em lại siết tay anh ?
Về giấc mơ êm dịu , thần tiên
Trong lúc đi đường em nghĩ tới ,
Nếu không có gì muốn nói ,
Cớ sao em lại siết tay anh ?

Nếu muốn anh đi chỗ khác ,
Cớ sao em lại qua đây ?
Thấy em , anh bồi hồi , em ơi :
Đó là niềm vui và lo lắng .
Nếu muốn anh đi chỗ khác ,
Cớ sao em lại qua đây ?

(*Mặc tưởng*)
Phùng Văn Tử dịch

Thuở chúng tôi cùng ở ... [13]

Thuở chúng tôi cùng ở
Trong ngôi nhà ven rừng
Bụi tường vi run run
Đồi xưa , dòng nước uốn .

Cháu lên mười , tôi ba mươi tuổi ;
Tôi là vũ trụ của con tôi .
Dưới vòm cây rậm , xanh tươi ,
Ôi ! Ngát thơm mùi cỏ !

Trời ! Tim tôi rộn rã !
Khi nghe cháu nói : Cha ơi !
Cháu làm cho đời tôi tươi ,
Trời tôi xanh , việc tôi thêm nhẹ .

Bao đêm tôi mộng寐 ,
Nghe vui giọng cháu bên tai ,
Ánh mắt cháu sáng ngời
Rạng vàng trán tôi sẫm bóng .

Cháu như nàng công chúa
Khi tôi dắt đi chơi
Tìm hoa , cháu luôn tay ,
Và trên đường , tìm kẻ khó .

Cháu cho mà như lấy cắp ,
Cháu giấu không để ai trông .
Chao ôi ! Bạn nhớ không ,

Chiếc áo xinh cháu mặc ?

.

Bên đèn tôi , mỗi tối ,
Cháu chuyện kể huyền thiên ,
Trong khi lũ bướm đêm
Va vào kính đỏ ối .

.

Thiên thần soi bóng cháu ,
Ăn nói thật dễ thương !
Trời đặt trong con người
Ánh mắt không lừa dối .

.

Ôi ! Từ ngày tôi rất trẻ ,
Đã thấy cháu bên mình !
Đứa con của tuổi bình minh ,
Của tôi , sao mai lập lánh !

.

Nhớ những đêm trăng đẹp ,
Trời cao , vầng vặc soi ,
Đồng quê cha con dạo chơi !
Rừng cây , cha con chạy nhảy !

.

Rồi ngoặt góc tường cổ ,
Dọc thung lũng quay về ,
Hương theo ánh đèn xa
Như một ngôi sao lẻ .

.

Vừa đi vừa hăm hở
Trò chuyện về đêm trăng .
Tâm hồn cháu , tôi chăm
Như con ong gầy mật .

.

Thiên thần thơ ngây , hiền dịu
Cháu về đến nhà , rất vui ...
Tất cả đã qua rồi ,
Như mây bay gió thổi !

(*Mặc tưởng*)
Phùng Văn Tử dịch

Léopoldine - Con gái của Hugo

Biển đêm [14]

Ôi ! Biết bao thuyền viên , thuyền trưởng
Buổi ra đi vui sướng đường xa
Cuối chân trời u ám , đã thành ma !
Đã biến mất , đón đau khắp số phận
Đêm không trăng , giữa biển không cùg
Chôn vùi thân dưới sóng muôn trùng !
Biết bao đã chết rồi , lái bạn
Cơn cuồng phong cuốn sạch trang đời
Ném tan tàn trên mặt nước xa khơi !
Có ai biết nổi chìm kiếp ấy .
Mỗi sóng xô vô cướp lấy môi ,
Một mảnh thuyền , một tấm thân trôi !
Còn ai hay , hỏi người xấu số
Giữa mênh mông , thi thể về đâu
Trán anh va vào đá nhô đầu !
Ôi ! Biết bao mẹ cha hi vọng
Ngày lại ngày trên bãi bờ quê
Ngóng trông ai không thấy trở về !
Tôi đến trên đồng neo hoen gỉ ,
Nhà nhà vui , bên lửa vây quanh ,
Có khi người nhắc tên anh
Trong khúc hát , tiếng cười câu chuyện
Giữa cái hôn của cả người yêu ,
Lúc anh nằm dưới đáy xanh rêu !
Người lại hỏi : Anh đâu rồi nhỉ
Vua đảo nào , hay gặp chốn giàu sang ?
Rồi chẳng ai nhớ ... dân tan
Thân trong nước , tên trong trí nhớ ...

Thời gian qua dần phủ bóng đen
Trên biển sâu và lòng lãng quên !
Chẳng ai nhớ dáng hình anh nữa
Những người lo thuyền lưới , đi cày
Chỉ đêm đêm , giông bão gào lay
Những người vợ bơ phờ mắt
Kể về anh , khêu lớp tro tàn
Của lòng đau và của lò than !
Và đến lúc khép rồi nấm mộ
Chẳng còn ai biết nữa tên anh !
Hòn đá trong nghĩa địa vắng tanh
Cả góc liễu mùa thu trút lá
Và cả người hành khát bên cầu
Hát điệu buồn , ai nhớ anh đâu !
Ôi ! đâu hết những người thuỷ thủ
Chìm trong đêm , bi thảm đời người
Kinh hoàng bao lòng mẹ , biển ơi !
Phải chăng lúc triều lên sóng vỗ
Những tiếng người tuyệt vọng kêu la
Mỗi chiều về , lại đến cùng ta !

Tố Hữu dịch
(*Tuyển tập thơ V.Hugo*,
NXB Văn Học , Hà Nội 1986)

Biển đêm

(Bản dịch nghĩa)

Ôi ! Bao thuỷ thủ , bao thuyền trưởng ,
Đã vui vẻ ra đi những chuyến xa xôi ,
Trong cái chân trời ử ê kia đã biến đi !
Bao người đã biến mất , số phận nghiệt ngã đáng buồn !
Trong một biển không đáy vào một đêm không trăng ,
Dưới đại dương đui mù mãi vùi chôn !
Bao thuyền trưởng chết với đoàn thuỷ thủ của họ !
Con bão đã lấy đi hết những trang cuộc đời họ ,
Và bằng một luồng gió đã làm tan tác tất cả trên sóng !
Chẳng ai biết được cái chết của họ chìm dưới vực thẳm .
Mỗi đợt sóng đi qua cuốn theo một chiến lợi phẩm ;
Sóng này túm lấy chiếc thuyền , sóng kia các thuỷ thủ !
Chẳng ai biết số phận các anh , những kẻ tội nghiệp đã chết !
Các anh lặn qua những khoảng rộng tối tăm ,
Va những cái trán chết vào các đá ngầm chẳng ai biết đến .
Ôi ! Bao cha mẹ già , họ chỉ có một mơ ước nữa thôi ,
Đã chết khi đợi chờ tất cả mọi ngày trên bãi sỏi
Những kẻ đã không trở lại !
Người ta trò chuyện về các anh đôi khi trong những tối !
Nhiều hội vui vẻ , ngồi trên các chiếc neo gỉ ,
Đôi khi còn xen lẫn tên các anh , bao phủ bởi bóng tối
Vào các tiếng cười , các điệp khúc , các chuyện phiêu lưu ,
Vào các cái hôn người ta hôn trộm vị hôn thê xinh đẹp của các anh ,
Khi các anh ngủ trong đám rong tảo xanh !
Người ta hỏi : " Họ đâu ? Họ làm vua ở hòn đảo nào chẳng ?
Họ đã bỏ chúng ta để đến một cái bờ phi nhiêu hơn chẳng ?"
Rồi đến cả kí ức về các anh cũng bị vùi chôn .
Thân thể mất đi trong nước , tên tuổi mất đi trong trí nhớ .

Thời gian , nó trút bóng tối đen ngòm hơn lên mọi bóng tối ,
Lên đại dương tắm tối ném niềm lãng quên tắm tối .
Chẳng bao lâu trước mắt mọi người bóng các anh biến mất .
Kẻ này chẳng có cái thuyền , và kẻ kia cái cày của họ ư ?
Duy chỉ còn , trong những đêm giông bão tung hoành ,
Những người vợ goá với vàng trún bạc , mỗi mồn đợi các anh ,
Còn nhắc đến các anh khi khơi đám tro
Nơi bếp lửa của họ và nơi trái tim họ .
Và khi cuối cùng nắm mồ khép mí mắt họ lại ,
Chẳng gì biết tên các anh nữa , không cả phiến đá tầm thường .
Trong nghĩa trang hẹp nơi tiếng vang đáp lại chúng ta ,
Không cả một cây liễu xanh trút lá về mùa thu ,
Không cả bài ca một mặc và đơn điệu
Một người hành khất ca ở góc một chiếc cầu cỏ !
Họ ở đâu các thuỷ thủ chìm trong những đêm tối đen ?
Hỡi những làn sóng , các người biết bao chuyện sâu thẳm !
Những làn sóng sâu thẳm mà các bà mẹ quỳ gối khiếp đảm !
Các người kể với nhau những chuyện ấy khi nước triều lên ,
Mà vì thế mà các người có giọng tuyệt vọng
Khi các người kéo đến với chúng ta lúc chiều tối .

Phùng Văn Tử dịch

Sau trận đánh

Cha tôi người anh hùng với nụ cười hiền dịu
Cùng một lính hầu thân cận người thương
Vì tầm vóc trượng phu và lòng dũng cảm phi thường
Giọng ruồi buổi chiều sau trận đánh
Chiến trường xác ngổn ngang đêm xuống lạnh
Có tiếng kêu yếu ớt vắng bên đường
Một tên lính Tây Ban Nha thuộc đám bại quân
Nằm rên rỉ máu đầy người bê bết
Mặt tái nhợt như chỉ còn đợi chết :
"Cho tôi xin ... hớp nước ... làm ơn !"
Cha tôi mỉm lòng nhìn kẻ bị thương
Tháo bình rượu sau yên trao cho người lính hầu trung dũng
Và bảo : "Người cầm lấy rót cho hấn uống" .
Trong lúc người cận vệ nghiêng mình
Đưa bình rượu ... tên bại binh
Thình lình giơ súng lên quyết liệt
Nhằm trán cha tôi la to : "Mày phải chết"
Viên đạn bay quá gần làm chiếc mũ bắn tung
Và con ngựa nhảy lui một bước hãi hùng
Cha tôi nói : "Cứ cho hấn uống" .

Khương Hữu Dũng dịch
(*Tuyển tập thơ V.Hugo,*
NXB Văn Học , Hà Nội 1986)

Bàn về V.Hugo

"Thương yêu , đó là hành động" .

(*Hugo*)

"Ngày 26-02-1802 , anh sinh ra đời , ngày 16-02-1833 , anh sinh ra với tình yêu . Mẹ anh đã sinh ra anh , còn em đã tạo ra anh . Hai ngày cùng trong một tháng" .

(*Hugo*)

(*Thư gửi Juylie , 26-02-1874*)

"Tôi nhìn thấy ánh sáng màu đen" .

(*Hugo*)

(*Lời nói cuối cùng khi chết*)

"Hugo ... đã trở thành nhà thơ lớn vào tuổi đời mà người khác còn rất non trẻ" .

(*Banzăc*)

"Tính nhạc của thơ Hugo thích ứng với những hoà âm sâu lắng của thiên nhiên ; nhà điêu khắc , ông gọt rũa trong các khổ thơ cái dáng vẻ không thể nào quên của các sự vật ; là hoạ sĩ , ông làm cho chúng rạng rỡ lên bằng những màu sắc thích hợp" .

(*Bôđơle*)

"Nhà thơ Pháp lớn nhất , chà ! ... "

(*Giơ*)

"Những người khôn khổ là một áng thơ ca thật sự" .

(*Rembo*)

"Victor Hugo là nhà thơ của cá tính trong tất cả sức mạnh của từ ngữ này" .

(*Mazini*)

"Một mình Hugo mà đa dạng như nhiều nhà thơ gộp lại" .

(*Xuân Diệu*)

"Tôi là ông già lang thang thui thủi trên biển khơi"

(Hugo)

"Giliat , anh dân chài cô đơn , chính là kiểu mẫu của tính cách lãng mạn , bị giằng xé bởi những mâu thuẫn dữ dội nhất " .

(U.D)

[1] Kiô (Scio) : là hòn đảo của Hi Lạp trong biển Êgiê , nổi tiếng về rượu nho . Những cuộc tàn sát đẫm máu của quân Thổ ở đảo này năm 1822 khơi nguồn cảm hứng cho Hugo .

[2] Một loại cây thân kì mọc trên thiên đường của những người theo đạo Hồi .

[3] Một loại bình thời cổ , hình thuôn , có hai quai .

[4] Pacha là chức quan tổng đốc ở Thổ Nhĩ Kỳ , Negropong là một hòn đảo thuộc Hy Lạp .

[5] Loại súng nòng loe hình phễu .

[6] Damax ngày nay là thủ đô Xyri

[7] Một loại súng nòng loe gần giống như toromblong .

[8] Cyrénaïque : Một miền ở Bắc Phi .

[9] Nay là thủ đô Angiêri .

[10] Cảm hứng của bài thơ này là tình yêu của V.Hugo với A.Fusê . Ông cưới A.Fusê năm 20 tuổi (1822)

[11] Đây là một trong những bài thơ đậm đà tính chất trữ tình xen lẫn với những bài châm biếm sâu cay trong tập "*Trùng phạt*" . Bài thơ vừa nói lên tình cảm của những người đi biển , vừa thể hiện tấm lòng da diết của tác giả lúc phải xa lìa Tổ quốc sống lưu vong nơi đảo xa .

[12] Bài thơ này sáng tác năm 1831 nhưng in trong tập "*Mặt tưởng*" (1856)

[13] Năm 1824 , V.Hugo có đứa con gái đầu lòng , tên là Léopoldine . Đến năm 1843 , Leopondin chẳng may qua đời . Sự kiện đau xót ấy đã để lại trong lòng người cha vết thương sâu . Tác giả viết rất nhiều thơ gọi lại thời kì hạnh phúc khi Leopondin còn sống hoặc nỗi đau xót trước cái chết của đứa con yêu . Bài này sáng tác năm 1846 và in trong tập "*Mặt tưởng*" (1856)

[14] Bài thơ trong tập thơ "*Tia sáng và bóng tối*" (1840) . Trong tập thơ trữ tình này , Hugo suy tưởng và xúc động về bao nỗi đau khổ của con người . Đề tài bài thơ viết về số phận của những

người thuỷ thủ không trở về . Nguyên văn nhan đề là *Oceano nox* , tiếng Latinh có nghĩa là trên đại dương .